

verdiensde. Als er mensen in beeld zijn, zien ze er vaak vreemd uit, alsof ze uit een andere context zijn geplukt en daarna in het beeld gezet. Misschien is het wel erger om mensen te knippen en te plakken, dan om ze helemaal niet op te nemen, want dit impliceert dat het ontwerp op de eerste plaats komt en dat pas later rekening wordt gehouden met de bewoners. Ondanks de nauwkeurigheid van de weergave gaan veel van deze simulaties ook gepaard met een zekere kilte en doen ze mechanisch aan, een kwaliteit die afstand schept tussen de kijker en de geportretteerde locatie. Ze zien er ook allemaal een beetje hetzelfde uit, of het nu gaat om altijd weer die vogels die roerloos door de lucht zweven of om de eeuwig gouden gloed van de ondergaande zon.

Er bestaat in elk geval geen enkel projectie- of tekentype dat aan alle representatieve eisen voldoet. We hebben veel verschillende tekeningen nodig om landschappen en gebouwen grondig te kunnen bestuderen, afbeelden en realiseren. Dan is een enkel type tekening zelden genoeg. Denk aan het labirint. In plattegrond is de gevouwen, gelaagde structuur goed te zien, maar terwijl de ordening duidelijk is, voelen we niets van de claustrofobie of de angst die we in het labirint zouden ervaren. Een perspectief of foto zegt daarentegen niets over de ordening van het labirint en deze afstand tussen ordening en ervaring definieert het als een fenomeen. Om het labirint te begrijpen, hebben we op zijn minst zowel een plattegrond als een op ooghoogte gemaakt perspectief of een foto nodig.

Als een ontwerp presentatie echter zou moeten bestaan uit tekeningen van een enkele soort, dan zou mijn voorkeur uitgaan naar de eenvoudige lijntekening van de recreatieparken die Garrett Eckbo in de jaren 1930 voor landarbeiders ontwierp. Misschien is deze voorkeur te wijten aan mijn leeftijd en het feit dat ik ben opgegroeid met handmatig tekenen in plaats van computertekenen. Aan de andere kant heb ik het gevoel dat, ongeacht het medium of gezichtspunt, allereerst het idee achter een ontwerp wordt begrepen – Waarom is het zoals het is? Waar ligt het? Hoe wordt het gemaakt? – en dat er dan pas een beeld op volgt dat de ervaring weergeeft. Dat wil zeggen, tenzij de ‘realistische’ weergave wordt ingezet als een commercieel instrument om kopers te verleiden – en dat is een heel ander verhaal.

Idee of ervaring? Het kan natuurlijk allebei.

Vertaling: InOtherWords, Maria van Tol

drawings in teams to fully study, depict and realise our landscapes and buildings. Only rarely does one drawing type suffice. Consider the labyrinth. In plan, the structure of its enfolded layers is evident; while the order is clear, we feel nothing of the claustrophobia or fear experienced within its walls. In contrast, a perspective or photo tells nothing about its order, and this disconnect between order and experience defines the labyrinth as a phenomenon. To understand the labyrinth, we need, at the very least, both plan and eye-level perspective or photo. However, if a design presentation were restricted to a single drawing type I would favour the simplified line drawing, like presenting the parks Garrett Eckbo designed in the 1930s for agricultural workers. Perhaps this preference is due to my age and having grown up with drawing by hand rather than by computer. On the other hand, I feel that no matter what the medium or the view, first comes an understanding of the idea that drives the design – Why is it that way? Where is it located? How is it made? – and then follows an image representing experience. That is, unless the ‘realistic’ rendering is intended as a sales tool made to entice the buyer – which is a very different story.

Idea or experience? Of course, we can have both.

‘Een spectaculaire, groene en sociale vallei’

René Pechère tekent Brussel over (1965)

Vallée du Malbeek, een tekening van de Belgische landschapsarchitect René Pechère (1908–2002), verbeeldt de Brusselse regio als een landschap van valleien en infrastructuur.¹ De schets kwam tot stand in 1965, in het kader van een voorontwerp voor een gewestplan voor Brussel door het stedenbouwkundig bureau Groupe Alpha. ‘Plan Alpha’ was in zijn geheel een zoektocht naar een verloren gewaande structuur van de stad, via het ontwerp van ‘krachtassen’ die de ruimtelijke, socio-economische en politieke inrichting van de stad zouden versterken.² Het bureau riep daarbij de hulp in van René Pechère om vanuit landschappelijk oogpunt een ruimtelijke visie te bedenken voor de groene ruimte van de stad.

Op de schets zien we de binnenstad – de vijfhoek – op de achtergrond, terwijl de negentiende- en twintigste-eeuwse gordel rondom is afgebeeld als een lege ruimte, doorsneden door (groene) infrastructuur. Het bestaande stadsweefsel in de Maalbeekvallei wordt vervangen door sociale huisvesting in de vorm van moderne hoogbouw die het reliëf accentueert. Met nieuwe verbindingen tussen groene zones ontstaat een groen netwerk. De Brusselse regio wordt zo als het ware overgetekend, volgens een nieuw soort realiteit: die van het landschap, bestaande uit infrastructuur, parken, groene valleien, reliëf, zichtassen en monumenten. Eerder dan de sociaal-ruimtelijke toestand in de gordel als uitgangspunt te nemen, heeft de tekening de ambitie om de Brusselse regio als ‘organisch’ geheel voor te stellen en opnieuw leesbaar te maken via het projecteren van groenstructuren. Pechère’s schets kan daarbij worden gelezen als een selectieve, (ver)nieuw(d)e structuur voor de stad, waarbij hij niet

¹ Voor een uitgebreide bespreking van Pechère en de integratie van natuur en infrastructuur in zijn werk, zie: Koenraad Danneels, Bruno Notteboom en Greet De Block, ‘Snelwegontwerp tussen Natuur en Stad: René Pechère en het Groenplan’, *Stadsgeschiedenis* 12/2 (2017), 117–136.

² Groupe Alpha, *Plan d’Aménagement du Secteur Central* (Brussel: Ministerie van Openbare Werken, 1965). Documentatiecentrum Urban.Brussels.

‘A spectacular, green and social valley’

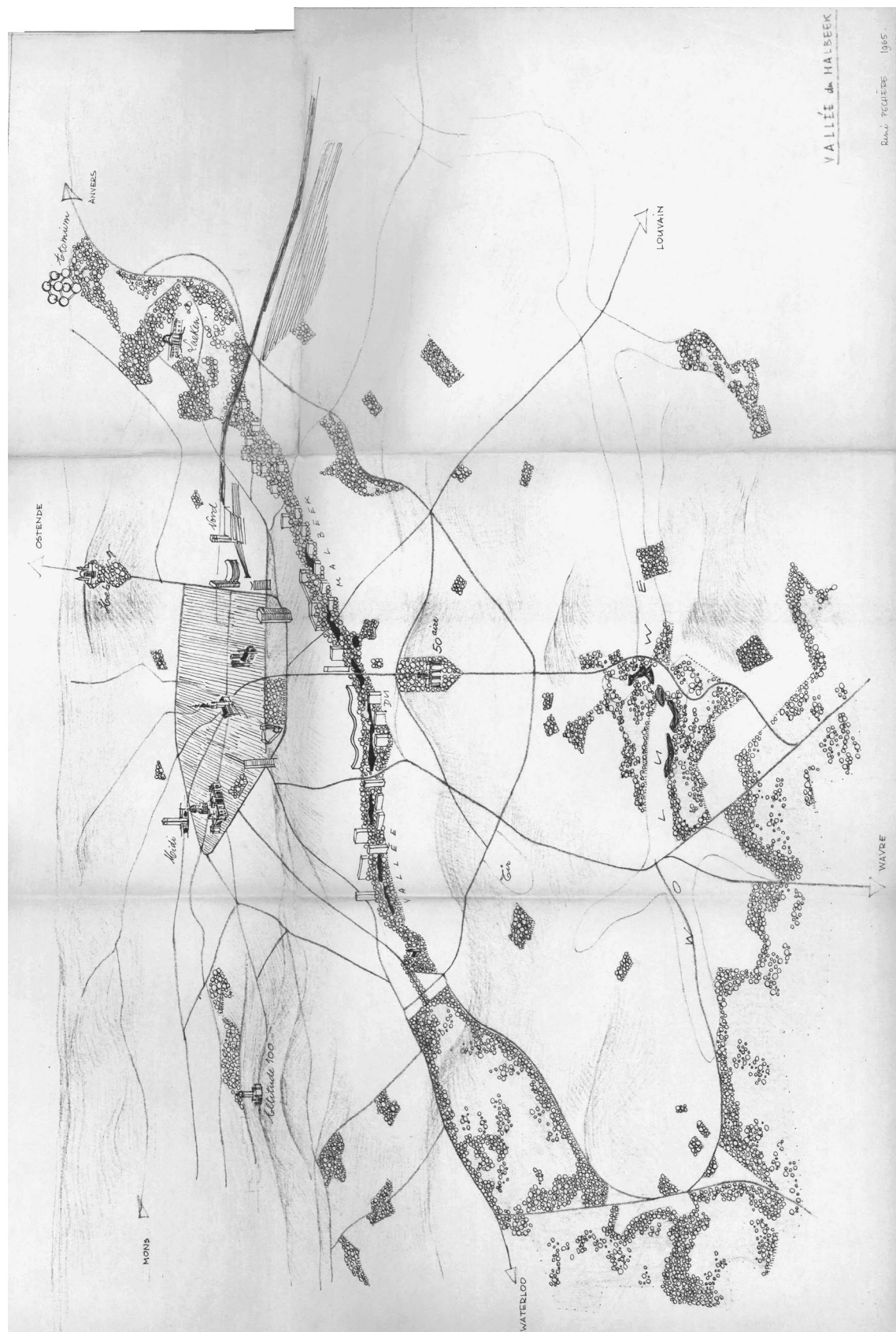
René Pechère Redraws Brussels (1965)

Vallée du Malbeek, a drawing by Belgian landscape architect René Pechère (1908–2002), depicts the Brussels region as a landscape of valleys and infrastructure.¹ The sketch was made in 1965, in the context of a preliminary design for the preparation of a sector plan for Brussels by the urban design agency Groupe Alpha. Overall, the Alpha Plan was a search for the supposedly lost spatial structure of the city, through the design of ‘power axes’ that would strengthen the city’s spatial, socioeconomic and political structure.² The agency called on René Pechère to help it devise a spatial vision for the city’s green spaces from a landscape point of view.

The sketch shows the inner city – the pentagon – in the background, while the nineteenth- and twentieth-century city belt around is depicted as an empty space, intersected by (green) infrastructure. The existing urban fabric in the Maalbeek valley is replaced by social housing in the form of modern high-rise buildings, which accentuates the relief. Connections between parks and green spaces create a green network. The Brussels region is therefore overwritten by a new kind of reality: that of the landscape, consisting of infrastructure, parks, green valleys, relief, visual axes and monuments. Rather than taking the sociospatial situation in the belt as a starting point, the overarching ambition of the drawing is to present Brussels as an ‘organic’ whole and to make it readable again by projecting green structures on the region. In doing so, Pechère’s sketch can be read as a selective, (re)new(ed) structure for the city, suggesting not so much a conflict as a coexistence of existing and new, based on landscape and infrastructural characteristics:

¹ For a detailed discussion of Pechère and the integration of nature and infrastructure in his work, see: Koenraad Danneels, Bruno Notteboom and Greet De Block, ‘Snelwegontwerp tussen Natuur en Stad: René Pechère en het Groenplan’, *Stadsgeschiedenis* 12/2 (2017), 117–136.

² Groupe Alpha, *Plan d’Aménagement du Secteur Central* (Ministerie van Openbare Werken: Brussels, 1965). Documentatiecentrum Urban.Brussels.

René Pechère, the Maalbeek valley / vallei van de Maalbeek, 1965

zozeer een conflict, maar een co-existentie van bestaand en nieuw suggereert, op basis van landschapelijke en infrastructurele kenmerken: ‘een spectaculaire, groene en sociale vallei, met een nieuwe esthetiek’.³

Het medium – de landschapstekening in vogelvlucht – leent zich bij uitstek voor wat Pechère inhoudelijk en vormelijk beoogt: hij speculeert op het bestaan van een vallei-landschap, en demonstreert het potentieel van dat landschap voor een stedenbouwkundig project. Eerder dan de stad te beschrijven, conditioneert de tekening de manier waarop de omgeving bekeken wordt en hoe er wordt ingegrepen. Het is daarom een strategische oefening die orde creëert en een nieuw, stadslandschappelijk plan visueel overbrengt om mogelijk een selectief, maar breed gedragen project voor de stedelijke regio te realiseren.

In de jaren 1960 ontbrak echter het platform om een dergelijke tekening publiekelijk te bediscussieren. De bevolking kreeg haar nooit te zien, en toen de inhoud van het plan toch uitlekte, hekelden Brusselse actiegroepen de nadruk op auto-infrastructuur en de ‘brutale schaalbreuken en aantastingen van het historisch stadsgezicht’, waardoor het plan uiteindelijk werd afgewezen.⁴ Het verdween dan ook in de vergetelheid.

³ René Pechère, *Dossiers des Espaces Verts de Bruxelles* (Brussel: CIVA, Fonds Pechère, 1965), RP04.

⁴ Evert Lagrou, ‘Het naoorlogse stedenbouwkundig beleid voor de Vijfhoek’, in: Gustave Abeels (ed.), *Straten en stenen: Brussel: stadsgroei 1780-1980* (Brussel: Weissenbruch, 1982), 331.

‘a spectacular, green and social valley, with a new aesthetic’.³

The medium – the landscape drawing in bird’s-eye view – lends itself to Pechère’s aims both in terms of content and form: he speculates on the existence of a valley landscape and demonstrates the potential of that landscape for an urban project. Rather than describing the city, it conditions the way in which the urban environment is viewed and how it is intervened in. It is therefore a strategic exercise that creates order and visually conveys a new, urban landscape plan in order to possibly realise a selective but widely supported project for the urban region.

Ultimately, however, in the 1960s there was no arena in which to discuss such a drawing. The general public never saw it, and when the content of the plan did leak out, Brussels action groups denounced the emphasis on car infrastructure and the ‘brutal breaches of scale and the degradation of the historical cityscape’, as a result of which the Alpha Plan was rejected.⁴ Consequently, the drawing disappeared into oblivion.

³ René Pechère, *Dossiers des Espaces Verts de Bruxelles* (Brussel: CIVA, Fonds Pechère, 1965), RP04.

⁴ Evert Lagrou, ‘Het naoorlogse stedenbouwkundig beleid voor de Vijfhoek’, in: Gustave Abeels (ed.), *Straten en stenen: Brussel: stadsgroei 1780-1980* (Brussel: Weissenbruch, 1982), 331.